

РИЗНИЦА ШТОКАВСКЕ ДИЈАЛЕКАТСКЕ ЛЕКСИКОГРАФИЈЕ

(Љиљана Недељков, Бранкица Марковић: *Дијалекатска лексикографија штокавског наречја (од 1818. до 2014. године)* – библиографија, Српски дијалектолошки зборник, LXII, САНУ, Институт за српски језик, Београд, 2015, 247–326)

Шездесет други број *Српског дијалектолошког зборника* из 2015. године изнедрио је још једно значајно дело са дијалекатско-лексикографског научног поља. Специфичност овог остварења лежи у његовој изузетној исцрпности података о лексикографским остварењима са подручја штокавског наречја. Библиографију под називом *Дијалекатска лексикографија штокавског наречја (од 1818. до 2014. године)* сачиниле су ауторке Љиљана Недељков и Бранкица Марковић. Као дијалектолози и лексикографи богатог научног искуства прихватиле су се захтевног посла који је њима био јако добро познат. Љ. Недељков, професор Филозофског факултета у Новом Саду, истраживач на пројектима Института за српски језик САНУ, аутор бројних радова из дијалекатске лексикографије и теорије дијалекатске лексикографије и Б. Марковић као искусни истраживач на пројектима Института за српски језик САНУ, аутор многих радова из дијалекатске лексикографије, најбоље су могле знати шта их чека на путу претраживања оваквих радова са читавог подручја штокавског наречја. Међутим, и поред све обучености и припремљености за труд ове врсте, саме ауторке признају да је било великих потешкоћа у току реализације замисли.

Циљ је био високо постављен што се огледа на пољу просторне и временске обухваћености библиографије. Веома добро осмишљена поступност, методологија, принципи и критеријуми прикупљања грађе омогућили су да се дође до врхунских резултата.

Сама структура библиографије сведочи да се дуго и темељно радило најпре на припремама у изради једне овакве збирке. Ништа није насумично одабрано, ничему се случајно није приступило. Основно од чега се кренуло јесте критеријум по којем су се одговарајуће референце сврставале у овај списак. У библиографију су ушла сва она дела у којима је представљена општа или тематска лексика из различитих области свих дијалеката штокавског наречја, али коју су ауторке имале прилике да

виде (De Visu). Овај принцип је имао и својих последица, а то је изоставање неких референци за које је постојао податак о постојању, али оно није могло бити потврђено.

Висина задатка очигледна је и на основу временског распона у којем се кретало прикупљање података. Ова библиографија представља збирку дијалекатско-лексикографских наслова која су настајала током три века – XIX, XX и XXI, те су то периоди *најстаријег*, *старијег* и *новијег* стварања у штокавској дијалекатској лексикографији. Вековни лексикографски рад у највећем делу штокавских говора дао је нашој дијалектологији 509 библиографских јединица различите тематике, концепције, подручја, али са једном заједничком цртом – лексиком.

Библиографија се састоји из три дела: уводни, централни – библиографија, завршни – регистар аутора.

Уводни део (1–12) је предвиђен за објашњења о приступу, методологији и самој изради. Овом делу припадају поднаслови: *Типови радова који су укључени у ову библиографију*, *Које информације садржи ова библиографија*, *Обим и концепција радова*, *Начин представљања лексике*, *Начин обраде прикупљених података*. Ауторке су прецизно представиле целокупан поступак сачињавања библиографије, од самих почетака, преко препрека у прикупљању и избору до коначне реализације. Саставни елемент уводног дела јесте и *Литература* у којој се налази списак од четрдесет референци које су коришћене само у поступку припреме библиографије.

Централни део (12–75) јесте сама библиографија. Замисао ауторки је била да се сва остварења представе кроз три периода:

1. најстарији, од 1818. до 1945. године,
2. старији, од 1945. до 1992. године и
3. новији, од 1992. до 2014. године.

Први период (1818–1945) је обухватио 145 библиографских јединица, које су разврстане у две групе: *I.a. Лексикографски радови* и *I.b. Тематски конципирани радови*. Након списка радова дата је и листа *Прегледаних извора*, који су коришћени приликом прикупљања и прегледавања грађе. Ови извори су подељени на штампане и дигитализоване.

Други период (1945–1992) представља списак од 124 референце. Ова група радова груписана је према земљама бившим југословенским републикама и земљама у којима живе Срби, а на чија подручја се односи прикупљена лексика: *Србија*, *Црна Гора*, *Босна и Херцеговина*, *Хрватска*, *Румунија*, *Мађарска*, *Албанија*.

Трећи период (1992–2014) је најплоднији, јер је у њему представљено чак 240 јединица. И ово поглавље је подељено према подручју на које се односи лексика: *Србија*, *Црна Гора*, *Република Српска – Федерација*

Босне и Херцеговине, Хрватска, Мађарска, Румунија, Исељенички хрватски говори. На крају трећег периода опет је дат списак *Прегледаних извора* за време од 1945. до 2014. године, који је много богатији од листе за први период и обухвата: *Списак прегледаних часописа, Списак хрватских часописа прегледаних у електронској форми на порталу Знанствених часописа Републике Хрватске, Прегледани зборници радова, Прегледане монографије, библиографије, уџбеници, листови и приручници.*

Библиографски подаци у свим периодима представљени су тако да дају што више корисних информација. У том смислу, ова библиографија би припадала тзв. *резонујућим* или *критичким библиографијама*. Поред основних елемената, које обично садржи једна референца (аутор, наслов, издање итд.), дати су и коментари уз јединице чији наслови нису довољно прецизни. Ови коментари су заправо корисни информативни додатак којим се описује садржина наведеног дела. Коментар је негде дат као цитат, негде као парафраза, али је у сваком случају довољно дескриптиван. Једна таква референца обично изгледа овако:

„**Иванчић, П. Ст.** (1909) Моштаница. Из народних обичаја, *Босанска вила*, Сарајево, год. XXIV, бр. 17 и 18. 277 стр. Аутор даје називе колача и хлебова који се месе око Божића у Босанској Крајини, Бирчу и Посавини: Бадњакуша, Чесница, Житница, Крсница и Ковртањ. Сваки детаљ описује (шта је, када се и како меси).“

Завршни део рада (75–79) је *Регистар аутора* у којем су наведена презимена аутора највећег дела референци уз број библиографске јединице за коју се везује.

Квантитативном обрадом представљене грађе лако се могу донети закључци о токовима и природи нашег (штокавског) дијалекатско-лексикографског рада. Уколико упоредимо периоде према дужини трајања и броју остварења, уочава се да су почетни кораци лексикографије били најтежи и најспорији, али су широко отворили врата новим нараштајима дијалектолога и лексикографа. Деценије новог југословенског раздобља након Другог светског рата донеле су већи број објављених радова ове врсте који се односе на читаву југословенску територију. Најактивнији период је био заправо историјски најбурније раздобље за целу територију некадашње СФРЈ. Овај најкраћи временски распон (1992–2014) показао се као најинтезивнији у објављивању лексикографских радова. Библиографија је указала на једну интересантну чињеницу – подручје Србије је најдетаљније лексикографски обрађивано, јер је много више радова који се односе на Србију, мање оних који се тичу територија осталих земаља бивших југословенских република. Међутим, овакав закључак може бити и релативан с обзиром на то да ауторке, и поред уложеног труда, нису успеле доћи до свих извора, нарочито оних на западу штокавског наречја.

Значај библиографије *Дијалекатска лексикографија штокавског наречја (од 1818. до 2014. године)* свакако је вишеструк. Веома систематична и у правом смислу прегледна, биће од огромне користи свим дијалектолозима, лексикографима, етнолозима, етимолозима, историчарима и другим научним радницима, којима лексика пружа разноврсне податке о културном идентитету једног језичког подручја. Посвећеност ауторки, њихова темељност, потпуност и прецизност уливају сигурност онима којима су овакви подаци неопходни у научном раду, а таквим табањем стаза на путу потраге за грађом свима нама чине велику услугу.

*Татјана Г. Трајковић*⁴
Универзитет у Нишу
Филозофски факултет

⁴ tatjana.trajkovic@filfak.ni.ac.rs